

El llenguatge

De soca-rel

El substantiu arrel presenta una a inicial que no és etimològica, sinó que li prové per aglutinació de la a dels articles la i una, els quals, usats normalment davant la forma més primitiva rel, originen els conjunts la rel i una rel, que foren canviats en l'arrel i una arrel, d'igual pronunciació. Segons Joan Coromines, arrel no sembla trobar-se abans del segle XIX. Actualment es consideren admissibles totes dues formes. El Diccionari Fabra, així com la Gran Enciclopèdia Catalana, que en aquest punt el segueix, indiquen arrel com a forma principal i rel com a forma secundària, ja que en la definició d'aquesta segona es limiten a remetre a la primera, d'acord amb l'ús més general. Els botànics usen encara sovint la forma rel; resulta, en canvi, del tot insòlit el seu ús en sentit figurat, com és ara en el llenguatge de les matemàtiques i de la lingüística.

Per tot plegat, doncs, no és pas gens estrany que una expressió tan popular com de soca-rel sigui objecte en l'escriptura i que hom vacilli entre la representació gràfica ja indicada i de socarrel, de soca rel i de soca arrel, i que fins i tot prou sovint hom opti per alguna d'aquestes tres darreres formes sense cap vacil·lació. No és pot pas dir que cap de les tres constitueixi un disbarat ni tan sols una incorrecció greu, però la forma fixada preceptivament és de soca-rel, locució adverbial recollida pel Diccionari Fabra amb una entrada independent, amb la definició següent: «Del tot, íntegrament, en frases com: Aquell roure, el vent el va arrencar de soca-rel.» Aquesta locució és també molt sovint usada amb un sentit figurat, tal com recull també el Diccionari Fabra, que l'indica amb un exemple molt conegut: ~~Es català de soca-rel.~~ Encara que aquesta locució és, com hem dit, tan popular, no manquen els catalanoparlants que són capaços de dir «de cua jo» i «de pura cepa», que són les expressions castellanes que corresponen a de soca-rel, en sentit propi i en sentit figurat respectivament.

Malgrat l'existència d'aquesta locució no ha d'ésser impossible l'ús del conjunt de mots de soca i arrel, com un simple frase adverbial, sense categoria de locució. En trobem, si més no, un exemple en una definició del verb arrabassar del Diccionari Fabra: Arrancar (una planta) de soca i arrel.